

Slovenský preklad pôvodnej anglickej verzie

VYHLÁSENIE O PROFESIJNEJ ETIKE

PRIJATÉ RADOU MEDZINÁRODNÉHO ŠTATISTICKÉHO INŠTITÚTU
22. A 23. JÚLA 2010
REYKJAVÍK, ISLAND

AKTUALIZOVANÁ VERZIA
SCHVÁLENÁ VÝKONNÝM VÝBOROM
MEDZINÁRODNÉHO ŠTATISTICKÉHO INŠTITÚTU
17. JÚLA 2023
OTTAWA, KANADA

Vyhlásenie Medzinárodného štatistického inštitútu o profesijnej etike

PREAMBULA, HODNOTY, ZÁSADY A KONTEXT

	STRANA
PREAMBULA	3
SPOLOČNÉ PROFESIONÁLNE HODNOTY	5
ETICKÉ ZÁSADY	7
KONTEXT	9

ĎALŠIE INFORMÁCIE O KONTEXTE A BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE (LEN V ANGLIČTINE) NÁJDETE NA WEBOVOM SÍDLE
MEDZINÁRODNÉHO ŠTATISTICKÉHO INŠTITÚTU (ISI): [HTTPS://WWW.ISI-WEB.ORG/BACKGROUND-
DOCUMENTATION-AND-BIBLIOGRAPHY-ISI-DECLARATION-PROFESSIONAL-ETHICS](https://www.isi-web.org/background-documentation-and-bibliography-isi-declaration-professional-ethics)

Vyhlásenie o odmietnutí zodpovednosti za preklad: Ako referenčný dokument slúži anglická verzia.

PREAMBULA

Vyhlásenie Medzinárodného štatistického inštitútu o profesijnej etike pozostáva z vyhlásenia o spoločných profesionálnych hodnotách a zo súboru etických zásad, ktoré z týchto hodnôt vyplývajú.

Definícia toho, kto je štatistik, na účely tohto dokumentu, ďaleko presahuje rámec osôb s formálnym vzdelaním v tejto oblasti a zahŕňa širokú škálu tvorcov a používateľov štatistických údajov a nástrojov. Štatistici pracujú v rôznych ekonomických, kultúrnych, právnych a politických podmienkach, ktoré majú vplyv na dôraz a zameranie štatistického zisťovania. Takisto pracujú v jednom z viacerých rôznych odvetví svojej disciplíny, z ktorých každé má vlastné techniky a postupy, prípadne aj vlastný etický prístup. Okrem toho sa podieľajú na vývoji softvéru založenom na štatistických metódach, ako aj nástrojoch umelej inteligencie a strojového učenia. Bez ohľadu na oblasť odbornosti sú etické zásady štatistikov neoddeliteľnou súčasťou ich odbornej spôsobilosti a mali by byť zahrnuté do všeobecného štatistického vzdelávania.

Štatistici pracujú v rôznych oblastiach, ako je ekonómia, psychológia, sociológia, medicína či umelá inteligencia, kde odborníci môžu, no nemusia mať určité etické konvencie, ktoré ovplyvňujú ich správanie. Dokonca aj v rámci toho istého prostredia a odvetvia štatistiky môžu jednotlivci čeliť rôznym situáciám a obmedzeniam, ktoré podnecujú etické otázky.

Cieľom tohto vyhlásenia je umožniť, aby individuálne etické úsudky a rozhodnutia štatistikov vychádzali skôr zo spoločných hodnôt a skúseností než z prísnych pravidiel stanovených profesiou. Zámerom vyhlásenia je zdokumentovať všeobecne uznávané zásady profesie štatistiky a identifikovať faktory, ktoré bránia ich implementácii. Pripúšťa sa v ňom, že uplatňovanie jednej zásady môže brániť uplatňovaniu inej zásady a že štatistici – podobne ako iné profesijné skupiny – majú vzájomne nezlučiteľné povinnosti, z ktorých nie všetky možno plniť súčasne. Štatistici si teda niekedy musia vybrať medzi jednotlivými zásadami. Cieľom vyhlásenia nie je rozhodnúť o výbere ani určiť priority týchto zásad. Namiesto toho ponúka rámec, v ktorom by svedomitý štatistik mal byť schopný pohodlne pracovať. Odporúča sa, aby odchýlky od rámca zásad boli skôr výsledkom uváženia než neznalosti.

Vyhlásenie by v prvom rade malo byť skôr informatívne a opisné než autoritatívne alebo normatívne. Po druhé, je navrhnuté tak, aby sa dalo čo najviac uplatniť na široké a meniace sa oblasti štatistickej metodiky a aplikácie. Z tohto dôvodu sú jeho ustanovenia formulované pomerne obširne. Po tretie, hoci sú zásady formulované tak, aby mali širšie uplatnenie skôr na rozhodnutia než na konkrétne uvedené otázky, vyhlásenie nie je v žiadnom prípade vyčerpávajúce. Je koncipované s vedomím, že bude vyžadovať pravidelnú aktualizáciu a úpravy, ktoré budú na jednej strane odrážať vývoj v oblasti generovania informácií a technických nástrojov používaných štatistikmi a na druhej strane vývoj v oblasti využívania (a následne zneužívania) štatistických výstupov. Zvyšujúca sa produkcia a dostupnosť digitalizovaných údajov od veľkého počtu súkromných a verejných orgánov, ktoré možno použiť na štatistické účely, je taká výrazná, že vedie k potrebe prehodnotiť vyhlásenie z hľadiska nevyhnutných zmien.^{1 2} Po štvrté, hodnoty, zásady a komentáre, ktoré nasledujú, potvrdzujú všeobecné písané či nepísané pravidlá alebo normy, ako je dodržiavanie zákonov alebo potreba bezúhonnosti. Vyhlásenie sa však obmedzuje, pokiaľ je to možné, na otázky, ktoré sa konkrétne týkajú štatistického zisťovania.

¹ Digitalizované údaje predstavujú často veľké a zložité súbory údajov, pričom proces ich tvorby môže byť neznámy. Zároveň sa výrazne zvyšuje kapacita výpočtovej techniky, čo umožňuje používanie náročných počítačových techník, ako je strojové učenie a umelá inteligencia. To vyvoláva nové etické otázky u štatistikov, dátových vedcov a v celej spoločnosti.

² S rýchlo sa rozširujúcim začleňovaním štatistiky do novovznikajúcich sektorov činnosti sa objavujú situácie, pre ktoré je nevyhnutné vybudovať špecifické zložky etického rámca, ktoré by odpovedali na otázky vyplývajúce zo spolupráce s inými odbornými oblasťami prispievajúcimi k tomuto vzniku, s cieľom poskytnúť spoločné usmernenia. Jedným z takýchto príkladov je umelá inteligencia.

Hoci sa to výslovne neuvádza, zásady vo svojej podstate odrážajú povinnosti a zodpovednosti štatistikov – a z toho vyplývajúce konflikty, ktorým čelia – vo vzťahu k silám a tlakom mimo ich vlastnej pôsobnosti, konkrétne voči týmto subjektom a z ich strany:

- spoločnosť,
- zamestnávateľia, klienti a sponzori,
- kolegovia,
- subjekty.

Pri plnení svojich povinností musí každý štatistik dbať na to, aby jeho konanie bolo v súlade so záujmami každej skupiny, nezvýhodňovalo žiadnu skupinu na úkor inej a nebolo v rozpore s niektorou zo zásad.

Po zásadách nasledujú krátke komentáre o konfliktoch a ťažkostiach spojených s ich uplatňovaním. Pri každej etickej zásade je uvedený odkaz pre tých, ktorí sa chcú venovať danej problematike. Podobne je za komentármi uvedená stručná anotovaná bibliografia pre tých, ktorí sa chcú venovať danej problematike alebo si chcú prečítať podrobnejšie informácie.

SPOLOČNÉ PROFESIONÁLNE HODNOTY

Našími spoločnými profesionálnymi hodnotami sú rešpekt, profesionalita, pravdivosť a bezúhonnosť.

1. Rešpekt

Rešpektujeme súkromie ostatných a sľub zachovávať mlčanlivosť, ktorý sme im dali.

Rešpektujeme komunity, v ktorých sa údaje zbierajú, a chránime ich pred ujmom, ktorú by utrpeli v prípade zneužitia výsledkov.

Nemali by sme zavrňovať alebo znevažovať prácu iných.

2. Profesionalita

Profesionalita znamená zodpovednosť, kompetentnosť, odborné znalosti a informovaný úsudok.

Snažíme sa pochopiť potreby našich používateľov a hľadať relevantné riešenia.

Svoje štatistické znalosti, údaje a analýzy využívame v záujme spoločného blaha v prospech spoločnosti.

Snažíme sa zbierať a analyzovať údaje v čo najvyššej kvalite. Ich kvalitu posudzujeme bez ohľadu na to, či sa získavajú prostredníctvom sčítaní, prieskumov alebo z iných zdrojov, pričom využívame dostupné rámce kvality.

Zodpovedáme za vhodnosť údajov a metód na daný účel.

Dodržiavame postupy, ktoré zabezpečia spoločenskú prijateľnosť použitia údajov na sledované štatistické účely (vrátane prepojených súborov údajov).

Objektívne diskutujeme o problémoch a snažíme sa prispieť k ich riešeniu.

Dodržiavame zákony a usilujeme sa o zmenu zákonov, ktoré podľa nášho názoru bránia dobrej štatistickej praxi.

Neustále sa vzdelávame vo svojom vlastnom odbore, ako aj v oblastiach, na ktoré aplikujeme naše metódy.

Podľa potreby vyvíjame nové metódy.

Neprijímame úlohy, pri vykonávaní ktorých sme v jasnom konflikte záujmov.

Konáme zodpovedne voči svojim zamestnávateľom.

3. Pravdivosť a bezúhonnosť

Hodnoty pravdivosť a bezúhonnosť sa odrážajú v našich pracovných postupoch, ktoré sú založené na nezávislosti, objektívnosti a transparentnosti.

Štatistické výsledky vypracúvame na základe našich vedeckých poznatkov a nepodliehame tlaku politikov alebo sponzorov.

Sme transparentní, pokiaľ ide o použité štatistické metodiky vrátane softvéru s otvoreným zdrojovým kódom, ktoré, ak je to možné, zverejňujeme, aby sme umožnili ich reprodukovateľnosť.

Snažíme sa prinášať výsledky, ktoré nestranne odrážajú pozorované javy.

Údaje a analýzy prezentujeme čestne a otvorene spolu s informáciami o obmedzeniach týkajúcich sa ich relevantnosti, a to poskytovaním vhodných kvantitatívnych a kvalitatívnych informácií.

Sme zodpovední za svoje konanie.

Rešpektujeme duševné vlastníctvo.

Ako vedci podporujeme nové sľubné nápady a upúšťame od tých, ktoré sa ukázali ako mylné.

Usilujeme sa o logickú súvislosť a empirickú primeranosť našich údajov a záverov.

Oceňujeme osvedčené objektívne kritériá hodnotenia.

ETICKÉ ZÁSADY

1. Snaha o objektivitu

Štástatistickí by sa mali usilovať o objektivitu bez strachu alebo zvýhodňovania, pričom by mali voliť a používať len metódy určené na dosiahnutie čo najlepších výsledkov s prihliadnutím na faktory, ako je presnosť a včasnosť. Mali by zabezpečiť, aby údaje použité pri analýze boli vhodné na daný účel. Mali by zabezpečiť, aby mali k dispozícii požadované poznatky z danej oblasti. Všetky zistenia by mali prezentovať otvorene, úplne a transparentne bez ohľadu na výsledky. Mali by informovať o obmedzeniach týkajúcich sa relevantnosti zistení, a to poskytnutím vhodných kvantitatívnych a kvalitatívnych informácií. Štástatistickí by mali obzvlášť dbať na potrebu prezentovať zistenia, aj keď spochybňujú preferovaný výsledok. Štástatistickí by sa mali vyvarovať predvídateľnej nesprávnej interpretácie alebo zneužitia. Ak k takejto nesprávnej interpretácii alebo zneužitiu dôjde, mali by sa prijať opatrenia na informovanie potenciálnych používateľov. Zistenia by sa mali zverejňovať v prospech čo najširšej komunity, pričom by sa malo dbať na to, aby žiadna skupina populácie neutrpela ujmu.

2. Objasnenie povinností a úloh

Príslušné povinnosti zamestnávateľa, klienta alebo sponzora a štatistika, pokiaľ ide o ich úlohy a zodpovednosti, ktoré by mohli nastoliť etické otázky, je potrebné objasniť a v plnej miere im porozumieť. Pri poskytovaní poradenstva alebo usmernení by štatistickí mali dbať na to, aby neprekračovali svoje kompetencie, a v prípade potreby by mali požiadať o radu iné osoby s príslušnými odbornými znalosťami.

3. Posúdenie alternatív

Mali by sa zväžiť dostupné metódy a postupy a zamestnávateľovi, klientovi alebo sponzorovi by sa malo poskytnúť nestranné posúdenie príslušných výhod a obmedzení jednotlivých alternatív spolu s navrhovanou metódou.

4. Protichodné záujmy

Štástatistickí sa vyhýbajú úlohám, pri vykonávaní ktorých by sa mohli ocitnúť vo finančnom alebo osobnom konflikte záujmov vo vzťahu k výsledkom práce. Mali by sa zväžiť a preskúmať pravdepodobné dôsledky zberu a šírenia rôznych typov údajov a výsledkov ich analýzy.

5. Vyhýbanie sa vopred stanoveným výsledkom

Akýkoľvek pokus o stanovenie vopred určeného výsledku navrhovaného štatistického zisťovania by sa mal zamietnuť, rovnako ako zmluvné podmienky podmienené takouto požiadavkou.

6. Ochrana dôverných informácií

Dôverné informácie majú zostať tajné. Tento zákaz sa nevzťahuje na štatistické metódy a postupy použité na vykonanie zisťovania alebo vypracovanie zverejnených údajov.

7. Preukazovanie odbornej spôsobilosti

Štástatistickí sa usilujú o zlepšovanie svojich odborných vedomostí a zručností a udržiavajú si prehľad o technologickom vývoji, postupoch a normách, ktoré sa týkajú ich odboru, a podporujú ostatných, aby postupovali rovnako.

8. Zachovanie dôvery v štatistiku

V záujme podpory a zachovania dôvery verejnosti by štatistickí mali zabezpečiť, aby presne a správne opísali svoje výsledky vrátane výpovednej hodnoty svojich údajov. Povinnosťou štatistikov je upozorniť

potenciálnych používateľov výsledkov na obmedzenia ich spoľahlivosti a použiteľnosti poskytnutím vhodných kvantitatívnych a kvalitatívnych informácií.

9. Zverejnenie a preskúmanie metód a zistení

Verejnosti by sa mali poskytnúť primerané informácie vrátane softvéru s otvoreným zdrojovým kódom, aby bolo možné nezávisle posúdiť metódy, postupy, techniky a zistenia.

10. Informovanie o etických zásadách

Pri spolupráci s kolegami a inými odborníkmi z rovnakého alebo iného odboru je potrebné a dôležité zabezpečiť, aby všetci zúčastnení jasne chápali etické zásady štatistikov a aby sa tieto zásady správne premietli do zisťovania.

11. Zodpovednosť za integritu disciplíny

Štatistici sa riadia všeobecnými morálnymi pravidlami vedeckého a odborného správania: nemali by klamať alebo vedome zavádzať ani sa pokúšať zabrániť nahláseniu pochybenia alebo brániť vedeckému/odbornému výskumu iných.

12. Ochrana záujmov subjektov

Pokiaľ je to možné, štatistici sú povinní chrániť subjekty, individuálne aj kolektívne, pred potenciálne škodlivými účinkami účasti. Tejto zodpovednosti ich nezbavuje súhlas ani zákonná povinnosť účasti. Obťažujúci potenciál niektorých foriem štatistického zisťovania vrátane používania iných údajov a prepojených súborov údajov si vyžaduje, aby sa takéto zisťovania vykonávali len s veľkou opatrnosťou, úplným odôvodnením potreby a pod podmienkou čo najlepšieho informovania zúčastnených strán. Pokiaľ je to možné, zisťovania by mali byť založené na informovanom súhlase. Totožnosť a záznamy všetkých subjektov alebo respondentov by mali v každom prípade zostať dôverné. Mali by sa použiť vhodné opatrenia, aby sa zabránilo zverejneniu štatistických údajov vo forme, ktorá by umožnila odhalenie alebo odvodenie totožnosti subjektu alebo respondenta.

KONTEXT

Medzinárodný štatistický inštitút sa podieľa na vypracovaní vyhlásenia o profesijnej etike už niekoľko desaťročí. Predsedníctvo inštitútu v reakcii na podnety členov a na návrh výboru pre budúce smerovanie inštitútu zriadilo výbor pre etický kódex štatistikov už v roku 1979, počas 42. zasadnutia Medzinárodného štatistického inštitútu v Manile. Tento výbor³ vypracoval „kódex“, ktorý inštitút prijal počas osláv svojho stého výročia v roku 1985, keď valné zhromaždenie Medzinárodného štatistického inštitútu 21. augusta 1985 prijalo toto uznesenie, ktorým:

- uznáva, že cieľom Vyhlásenia o profesijnej etike štatistikov je zdokumentovať spoločné profesionálne hodnoty a skúsenosti skôr ako prostriedok poskytovania usmernení než regulácie,
- prijíma toto vyhlásenie ako potvrdenie záujmu členov o danú problematiku a ich odhodlania podporovať znalosť profesijnej etiky a záujem o ňu medzi štatistikmi na celom svete,
- rozhoduje o zaslaní vyhlásenia všetkým členom Medzinárodného štatistického inštitútu a jeho odborom a o jeho prípadnom šírení v rámci štatistickej profesie,
- vyjadruje uznanie výboru, ktorý zodpovedá za vypracovanie vyhlásenia, za jeho dôkladnú, efektívnu a úspešnú prácu počas posledných piatich rokov.

S odstupom času sa inštitút zaoberal otázkou potreby aktualizácie vyhlásenia. Konkrétne v júli 2006 výkonný výbor vyzval svoj stály Výbor pre profesijnú etiku⁴, aby prehodnotil vyhlásenie Medzinárodného štatistického inštitútu a „v prípade potreby (navrhol) aktualizáciu vyhlásenia Medzinárodného štatistického inštitútu“. To výbor teraz urobil. Revidovaný dokument bol pripravený na zasadnutie v Paríži v marci 2007, ktoré organizoval francúzsky Štátny ústav štatistiky a ekonomického výskumu (INSEE). Nasledovala otvorená schôdza na medzinárodných zasadnutiach Medzinárodného štatistického inštitútu v Lisabone v auguste 2007, na ktorej boli výsledky tohto úsilia predložené účastníkom, aby mohli vyjadriť svoje pripomienky a reakcie. Hoci v mnohých bodoch panovala zjavná zhoda, niekoľko návrhov bolo predložených na ďalšie preskúmanie. Viedlo to k doplneniu časti o spoločných profesionálnych hodnotách a k zmene poradia a zlúčeniu niekoľkých etických zásad, ktoré z týchto hodnôt vyplývajú. Nová verzia bola prijatá na valnom zhromaždení Medzinárodného štatistického inštitútu v roku 2010.

Hoci obsah vyhlásenia z roku 2010 zostáva do veľkej miery platný, čoraz častejšie využívanie rôznorodých zdrojov údajov, prepojených súborov údajov a štatistických metód náročných na výpočtovú techniku si vyžiadalo aktualizácie zavedené v roku 2023⁵.

Medzinárodný štatistický inštitút v súlade s podstatou a znením predchádzajúcich uznesení predkladá toto revidované a aktualizované Vyhlásenie o profesijnej etike s pevnou nádejou a vierou, že nový dokument pomôže kolegom na celom svete pri plnení ich profesijných cieľov a povinností.

³ Výboru predsedal Roger Jowell. Pôvodnými členmi boli W. Edwards Deming, Arno Donda, Helmut V. Muhsam a Edmund Rapaport, ku ktorým sa neskôr pridali Edmundo Berumen-Torres, Gilbert Motsemme a René Padiou.

⁴ Výbor, ktorý v roku 2010 vykonal revíziu, pracoval v zložení David Morganstein (predseda), Margo Anderson, Edmundo Berumen, Stephen E. Fienberg, Fred Ho, Roger Jowell, Denise Lievesley, Olav Ljones, Bill Seltzer a Jan Robert Suesser. Výboru poskytuje dôležitú podporu poradná skupina pre etiku v zložení Jean-Louis Bodin, Oliver J. M. Chinganya, Howard Gabriels, Dan Levine, René Padiou, Hrachya Petrosyan a Norbert Victor.

⁵ Na aktualizácii z roku 2023 pracoval výbor v tomto zložení: Walter Radermacher (predseda), Jairo Arrow, Misha Belkindas, Ayse Bilgin, Albina Chuwa, Hing Wang Fung, Saleha Habibullah, Sibylle von Oppeln-Bronikowski, Eric Rancourt, Jan Robert Suesser, Silke Stapel-Weber, Teresita Evelina Terán, Dennis Trewin (koordinátor revízie), Nikos Tzavidis, Gabriella Vukovich.